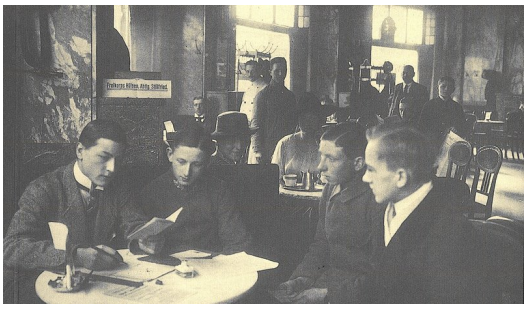
Desperts entre adormits

Antoni Martí Monterde compila les ponències del simposi de la UB 'Qui acusa?', sobre la figura de l'intel·lectual europeu

El llibre analitza el paper de referents com ara Zola o Sartre al costat d'autors catalans com Fuster i Ors

Oficina de reclutament del Freikorps al caf Vaterland de Berl n, el 1918 Foto: DIETZ VERLAG.

El fotògraf estava interessat a enquadrar bé les figures que tenia al davant: tres nois, quasi nens, reunits al voltant d'una taula de cafè molt atents a un quart jove, de no pas gaire més edat, que està comprovant la seva documentació en un imprès. Podria passar per una mena de club d'estudiants si no fos pel rètol del Freikorps Hülsen ben visible darrere d'ells i, sobretot, perquè la resta de clients del local de sobte han quedat paralitzats observant l'escena. Excepte la dona que somriu per damunt del respatller d'un dels reclutes —un somriure maternal–, tothom ha estat sorprès en una expressió greu. La fotografia està datada el desembre de 1918 al cafè Vaterland de Berlín, convertit en una de les oficines de reclutament de voluntaris per aixafar la insurgència dels espartaquistes després que Alemanya perdés deshonrosament la guerra, i la claror que encega les altes finestres del local ha estès damunt els concurrents una penombra polsosa, com d'espectres a l'aguait davant el gest d'aquests nois a punt d'ingressar en les forces paramilitars que aviat inspiraran els nazis. El fotògraf, sense cap dubte, és un artista: ens ha posat davant dels ulls alguna cosa que potser ni ell mateix sabia que hi era, una inquietud, una mena d'expectació horroritzada.

Si la imatge crida l'atenció és perquè ha servit per il·lustrar la coberta d'un llibre, no sobre aquells comandos sanguinaris, sinó sobre els intel·lectuals europeus. Potser perquè entre els presents d'aquest vell cafè algú n'encarnaria la figura? Estem temptats de reconèixer-lo en el jove escrupolós encarregat de reclutar els soldats; la rectitud del seu posat, de fet, sembla investir-lo dels atributs d'una consciència moral, més encara per l'estranya manera amb què agafa la ploma, propensa així a una escriptura guerxa. Però en realitat no es distingeix gaire d'un oficinista vanitós que aquí té, a més, una comesa bastant perversa. Abans l'identificaríem amb l'home solitari i gris d'una taula arraconada, just sota el rètol del Freikorps: encara sosté el diari, però n'ha apartat la vista per dirigir a la càmera una mirada aquosa i desenganyada, com si fos l'únic que hagués intuït quin futur atroç s'està representant ara mateix en aquesta sala. No es pot saber si aquest honorable berlinès tenia alguna influència pública en els debats del seu temps, sense la qual la seva mirada no es distingiria de la del cambrer dempeus al seu costat, però no hi ha cap dubte que tota la problemàtica d'aquest ídol del pensament crític es condensa a la perfecció en la fotografia.

Qui acusa? Figures de l'intel·lectual europeu (Universitat de Barcelona) aplega les ponències presentades el novembre del 2013 en un simposi celebrat a la mateixa UB que aborda el paper de la intel·lectualitat a través d'una quinzena de casos. Segons les circumstàncies, ha adoptat diferents vestidures que van des de la cautela a l'agitació, de la independència a la propaganda, del compromís a la demagògia, però tots han estat en certa manera per als seus coetanis allò que Maragall, citat per Ignasi Moreta en el text que li dedica al volum, atribuïa al comte Arnau: "un despert entre adormits". Òbviament, la signatura més o menys vistosa al final d'un manifest o d'una llista electoral —reducció última de la intel·lectualitat a la seva funció decorativa— no forma part de

l'anàlisi, però sí el paper, sovint paradoxal i polèmic, que ha representat en el convuls mapa polític de l'Europa del segle XX.

Són doncs oportuníssimes les aportacions de dos mestres de la literatura comparada que encapçalen el llibre, de Christophe Charle i Joseph Jurt, rere les quals es despullen uns quants mites i més d'una controvèrsia: des de Ciceró i Aldo Moro, els "antecedents tràgics" que estudia el professor gironí Joan Manuel del Pozo, fins a l'engatjament de Sartre que analitza Mercè Rius, passant pel tribut degut al J'accuse de Zola i per alguns fars propis, com ara Joan Fuster, vist per Neus Penalba, o Eugeni d'Ors, en una nova aproximació del professor de la Universitat de Girona Maximiliano Fuentes, i per alguns d'inesperats i reveladors, com ara Georg Brandes a la llum de Zola, en un treball de Carolina Moreno; Michel Leiris, revisat per Borja Bagunyà, o l'implacable Danilo Kis, en una radiografia d'Àlex Matas. En un moment en què "la manca de vigència de l'intel·lectual no és proporcional a la seva necessitat", Qui acusa? és més que un volum acadèmic, tal com apunten els compiladors, Bernat Padró Nieto i Antoni Martí Monterde –que per cert reivindica el Zweig complex que emergeix de la relectura dels bel·ligerants escrits de 1914–, sinó també una defensa de "la centralitat de la literatura com a "acció intel·lectual des de dins".

Publicat a:
-El Punt Avui. Comarques Gironines 31-08-2015 Pàgina 17

Font del document: http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/890030-desperts-entre-adormits.html